

STORTINGET

Innst. 170 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Prop. 35 S (2018–2019)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Vern av Øystesevassdraget

Til Stortinget

Sammendrag

Hovudinnhaldet i proposisjonen

Olje- og energidepartementet legg med dette fram forslag om å supplere verneplanen for vassdrag med Øystesevassdraget i Kvam herad i Hordaland.

Stortinget har vedteke fire verneplanar for vassdrag i åra 1973 til 1993, og suppleringar i 2005 og 2009. Desse blir samla omtala som Verneplan for vassdrag og omfattar 389 vassdrag eller vassdragsavsnitt som til saman utgjer eit representativt utsnitt av norsk vassdragsnatur. Verneplanen er ein bindande instruks frå Stortinget til forvaltninga om å ikkje gi konsesjon til vasskraft i desse vassdraga. Vernet gjeld fyrst og fremst mot vasskraftutbygging, men verneverdiane skal òg bli tatt omsyn til ved andre typar inngrep.

Øystesevassdraget var mellom vassdraga som blei vurdert i St.prp. nr. 53 (2008–2009) Verneplan for vassdrag – avsluttande supplerings. Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) si vurdering var då at Øystesevassdraget har kvalitetar som klart kvalifiserer vassdraget til å inngå i Verneplan for vassdrag. Departementet rådde i nemnde proposisjon Stortinget til at vassdraget ikkje burde bli tatt inn i Verneplan for vassdrag, og at verdiane i vassdraget best kunne bli vurderte og bli ivaretekne gjennom konsesjonshandsaming av ulike vasskraftprosjekt. Departementet opna for at spørsmålet om vern kunne bli vurdert på nytt om konsesjonshand-

saminga synte at utbygging av vassdraget ikkje var aktuelt. Fleirtalet slutta seg til regjeringa sitt syn og gjekk ikkje inn for vern av Øystesevassdraget, jf. Innst. S. nr. 289 (2008–2009).

Departementet avslo 28. august 2017 søknaden frå Øystese Kraft AS om løyve til å bygge Øystese kraftverk i nedre delen av Øystesevassdraget, og søknaden frå BKK Produksjon om løyve til å overføre vatn frå Vossadalsvatn i øvre delen av Øystesevassdraget til Svartavatn reguleringsmagasin i Samnangervassdraget. Utbyggingane ville samla kunne hatt ein årleg produksjon på om lag 88 GWh. Vedtaket for Øystese kraftverk blei klaga til Kongen i statsråd, og avslaget blei oppretthalde ved kgl.res. 2. mars 2018.

Økonomiske og administrative konsekvensar

Begge dei omsøkte kraftprosjekta blei vurdert å ha ein positiv noverdi ut frå anslag på kostnader og forventingar til framtidig kraftpris. Regjeringa meiner at dei negative miljømessige konsekvensane ved utbygging av Øystesevassdraget må bli tillagt betydeleg vekt. Det er dokumentert betydelege verneverdiar i Øystesevassdraget knytte til landskap, friluftsliv og biologisk mangfald. Vassdraget ligg i eit område med lite vern av heile nedbørfelt av denne typen. Regjeringa har etter ei samla vurdering kome fram til at dei samfunnsmessige fordelane ved dei omsøkte vassdragsutbyggingane er mindre enn dei skadane og ulempene som vert påført natur og miljø eller andre allmenne interesser.

Etter at Øystesevassdraget er verna, vil NVE forvalte vassdragsvernet på same måte som i dei andre vassdraga som er omfatta av Verneplan for vassdrag. Dette kan ha konsekvensar både for aktivitet i vassdraget som blir vurdert etter vassressurslova, og for tiltak i nedbørfeltet som kan gi grunnlag for motsegner etter plan- og byg-

Beriktiget

ningslova. NVE sine kostnader til forvaltning av vernet vil bli dekt innanfor Olje- og energidepartementet sine budsjettammer.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Else-May Botten, fung. leder Espen Barth Eide, Hege Haukeland Liadal og Runar Sjøstad, fra Høyre, Trine Danielsen, Liv Kari Eskeland, Stefan Heggelund og Lene Westgaard-Halle, fra Fremskrittspartiet, Terje Halleland og Gisle Meininger Saudland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Ole André Myhrvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Venstre, Ingjerd Thon Hagaseth, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, og fra Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, viser til forslag om vern av hele Øystesevassdraget i Prop. 35 S (2018–2019) Vern av Øystesevassdraget.

Komiteen viser til at Øystesevassdraget har særskilte kvaliteter knyttet til landskap og friluftsliv. Dette er verdier det er viktig å bevare. Komiteen støtter derfor forslaget om vern av hele Øystesevassdraget ut ifra hensynet til friluftsliv, landskap og biologisk mangfold.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet, viser til at øvre del av Øystesevassdraget er en av få elver i Kvamsfjella uten tyngre tekniske inngrep. En omfattende kartlegging av naturtyper og biologisk mangfold i nedre del av Øystesevassdraget har blant annet dokumentert sårbare rødlistede mose- og lavarter i området. Videre viser flertallet til at Øystesevassdraget er et fjordvassdrag i et område som er lite representert i verneplanen for vassdrag. Flertallet viser til at spørsmålet om vern av Øystesevassdraget har vært diskutert flere ganger tidligere. Flertallet er derfor glad for at vassdraget nå blir gitt varig vern mot kraftutbygging.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til Innst. 205 S (2017–2018) og egne merknader i den forbindelse. Disse medlemmer viser til at lokalsamfunnet mener seg overkjørt i saken, og opplever at grundige og faktabaserte lokale standpunkt ikke vektlegges når det skal gjøres vedtak på nasjonalt nivå.

Disse medlemmer viser til følgende merknad fra Senterpartiet i fra Innst. 205 S (2017–2018):

«Disse medlemmer viser til at det ikke er enighet om at Øystesevassdraget kan defineres som «urørt» i nedre del, ettersom bygninger, masseuttak, lokal vannverksdam og en 420 kV kraftlinje preger dette området. Disse medlemmer forstår det videre slik at det fra Fitjadalen og opp til høyfjellet fremstår som om området er

«urørt», og at det er dette området som er nyttet til rekreasjon og friluftsliv og som fremstår som verneverdig.»

Disse medlemmer viser til at Senterpartiet på denne bakgrunn fremsatte følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om delt vern av Øystesevassdraget hvor øvre del – området fra Fitjadalen og til høyfjellet – blir supplert inn i verneplan for vassdrag. Nedre del av Øystesevassdraget berøres dermed ikke av verneplan for vassdrag.»

Disse medlemmer merker seg at forslaget ikke fikk flertall.

Disse medlemmer mener at standpunktet om at delt vern av vassdraget ivaretar flere interesser, herunder både verneverdien og en samfunnsmessig verdi-full utbygging av nedre del av vassdraget, står seg. Disse medlemmer mener det ikke er kommet nye opplysninger knyttet til verneverdien som tilsier at de lokale synspunktene ikke kan legges til grunn, og at Stortinget i denne saken kunne vedtatt en løsning som favnet en større bredde av hensyn.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at det, i tillegg til Øystesevassdraget, er en rekke andre vassdrag som også bør vurderes vernet mot kraftutbygging.

Dette gjelder vassdrag som har fått avslag i Olje- og energidepartementet på konsesjonssøknad på grunn av spesielt store natur- og friluftsverdier. Disse verdiene har fått ekstra betydning fordi samlet belastning i områdene gjerne er vurdert å være slik at det ikke er sammenliknbare vassdrag igjen, regionalt eller nasjonalt. Med så tydelig dokumenterte verdier og begrunnede avslag bør neste skritt være å sikre elvene også for framtida. Vassdragene fyller i høy grad kriteriene for vern og vil derfor være verdifulle tilskudd til Verneplan for vassdrag.

Gjengedalsvassdraget

Disse medlemmer viser til Gjengedalsvassdraget som ligger mellom frodige lier og renner ut i Hyenfjorden i Gloppen, Sogn og Fjordane. Ned i det nesten to kilometer lange Gjengedalsgjelet stuper en mektig foss som gir svært gode levevilkår for en rekke arter. Fra fossen og 150 meter nedover er det registrert over 200 mosearter, flere av dem finnes få andre steder i landet, og slett ikke i så robuste bestander. Mellom fossen og fjorden har elva en av de mest robuste laksestammene i landet. Disse medlemmer viser til at Olje- og energidepartementet avslø søknaden om kraftutbygging i elva i mai 2018. Begrunnelsen var blant annet hensynet til de truede naturtypene bekkeløfter og fossesprøytsoner.

Skurvedalsåna

Disse medlemmer viser videre til Skurvedalsåna, en relativt mindre elv med en vannstreng i et nedbørsfelt på ca. 24 kvadratkilometer i Forsand kommune (nye Sandnes) i Rogaland. Vannstrengen strekker seg ca. 10 km fra høyfjell på ca. 800 moh. og ned til Bratteli ut i Lysefjorden.

Elva renner ut fra Sunnmorkvannet gjennom åpent fjellandskap før den fosser ned i selve Skurvedalen med idylliske tjern og gammel skog. Skurvedalen har villmarkspreget og er den siste av sitt slag i Rogaland.

Videre renner elva bratt nedover i dalen og munner ut i et spektakulært juv ned mot Lysefjorden.

Disse medlemmer viser til at Olje- og energidepartementet høsten i 2017 av slo søknaden om utbygging av elva. I begrunnelsen heter det blant annet:

«Departementet har i avslaget lagt avgjørende vekt på Skurvedalens verdi for landskap, friluftsliv og naturmangfold. Samlet belastning i området har også vært et vesentlig hensyn i konsesjonsbehandlingen.»

Messingåga

Disse medlemmer viser videre til elva Messingåga, som ligger i Dunderlandsdalen i Rana kommune og er en sideelv til Ranelva fra sør. Messingåga renner gjennom Messingdalen i et moreneterrang med innslag av breelvasetninger. Nedbørsfeltet er ca. 51 kvadratkilometer og består i stor grad av urørt natur. Det omfatter et av Ranas viktigste naturområder for våtmarksfugl. Dalen rundt er viktig sommerbeite for elg, og jerv har fast tilhold. Disse medlemmer viser til at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i 2015 av slo søknaden om kraftutbygging og grunn gav det blant annet med at Messingågadalen har stor verdi for lokalt friluftsliv. Dalføret er lett tilgjengelig og har verdifulle naturkvaliteter. NVE la også stor vekt på lokal motstand og viste til at både kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen og flere var mot utbygging. NVE mente at realisering av Messingåga kraftverk ville gi store negative konsekvenser for friluftsliv og landskap. Disse medlemmer viser til at utbyggingen også ville ha forringet en nordvendt bekkekløft med regional til nasjonal verdi.

Nundalselvi

Disse medlemmer viser til Nundalselva, som renner ned på nordsida av Årdalsvatnet i Årdal kommune. Vegetasjonen i dalen er frodig, artsrik og høgproduktiv, særlig i den nedre delen. Elva renner i et gjel med flere 20–30 meter høye fosser, mellom delvis sjeldne naturtyper som bergkløft og bergvegg, slåttemark og fossesprutsoner. Også fuglelivet er rikt. Dalen er helt uten tyngre, tekniske inngrep og med villmark i den øvre delen, og elva er en av de siste fritt rennende i et område som er hardt utbygd. Kulturminnene er rike etter lang

bosetting fram til 1960-tallet. Disse medlemmer viser til at Olje- og energidepartementet i 2018 av slo en søknad om kraftutbygging i Nundalen, med henvisning til negative konsekvenser for landskap, friluftsliv, kulturmiljø og naturmangfold.

Tvinna

Disse medlemmer viser til elva Tvinna i Nordfjorden i Sogn og Fjordane med Tvinnefossen og Trollfossen. Andre flotte og imponerende fossefall i regionen er for lengst bygd ut. Dette gjør Tvinna med sine fosser ekstra verneverdig som en gjenværende rest av et en gang rikt fosselandskap.

Disse medlemmer viser til at Tvinna naturreservat ligger i den øvre delen av nedbørsfeltet. Området er fredet på grunn av et mangfold av ulike typer myr innenfor et begrenset område, inkludert «intakt lavlandsmyr», som er klassifisert som svært viktig.

Vinda

Disse medlemmer viser til at Vinda er det siste urørte vassdraget i Øystre Slidre kommune og i regionen for øvrig. Vinda kaster seg brusende ut fra Søre Vindin og strømmer ned mot Heggefjorden. Elva og området rundt er et sentralt friluftsområde bl.a. for kommunens største tettsted Heggenes. Her kan en oppleve Vindefossen, som bare ligger femti meter fra hovedveien, her er Helvetisfossane med dype jettegryter, her er mørke badekulper, og det går turstier langs hele vassdraget. Nedbørsfeltet rommer et rikt biologisk mangfold, og mange av artene er rødlistet.

Disse medlemmer viser til at Vinda var truet av utbygging som bl.a. ville rammet naturverdier knyttet til elvekløfter, fossesprutsoner og bergvegg med regional verdi. Olje- og energidepartementet overprøvde NVEs anbefaling 7. november 2018 med henvisning til negative konsekvenser for landskap, friluftsliv, fisk og fiske. Disse medlemmer mener, med referanse til Olje- og energidepartementets vedtak, Vinda bør inn i verneplan for vassdrag.

Hovda

Disse medlemmer viser til elva Hovda i Hedmark, hvor nedbørsfeltet ligger på grensen mellom kommunene Åmot og Stor-Elvdal i Hedmark, om lag 1 mil nord for Rena. Vassdraget renner fra vest mot øst med utløp i Glomma.

Disse medlemmer viser til at Hovda er et av de siste større vassdragene i fylket som ikke er påvirket av kraftutbygging. Elva har et sammenhengende bekkekløftsystem fra fjellområdene i Hemmeldalen naturreservat til utløpet i Glomma. Elva renner gjennom majestetiske juv og bekkekløfter over lange strekninger.

Disse medlemmer viser til at Olje- og energidepartementet også her har avslått søknad om kraftutbyg-

ging. Departementet grunngav avslaget med at Hovda kraftverk ville ha for store negative konsekvenser for naturmangfold og andre interesser, sett opp mot bidraget til ny fornybar energi og andre fordeler.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede vern av følgende vassdrag og komme tilbake til Stortinget med forslag om varig vern av Gjengedalsvassdraget, Skurvedalsåna, Messingåga, Nundalselvi, Tvinna, Vinda og Hovda.»

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget vedtek at følgende vassdrag blir tatt inn i Verneplan for vassdrag:

Objekt	Fylke	Vassdrag
052/3	Hordaland	Øystesevassdraget

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 14. februar 2019

Espen Barth Eide

fung. leder

Lars Haltbrekken

ordfører